

BUGU

Dil ve Eğitim Dergisi

BUGU
Journal of Language and Education

4/1, 38-45

TÜRKİYE

www.bugudergisi.com

E-ISSN: 2717-8137

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 02.02.2023

Makale Kabul Tarihi: 12.03.2023

Güneş, B. (2023). Çıldır ilçe merkezi ağızında ünsüzlerle ilgili bazı ses olayları (benzeşme, ikizleşme, düşme ve türeme). *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 4(1), 38-45. <http://dx.doi.org/10.46321/bugu.112>

ÇILDIR İLÇE MERKEZİ AĞZINDA ÜNSÜZLERLE İLGİLİ BAZI SES OLAYLARI (BENZEŞME, İKİZLEŞME, DÜŞME VE TÜREME)

Doç. Dr. Bahadır GÜNEŞ

Karadeniz Teknik Üniversitesi bahadir.gunes@hotmail.com ORCID

Öz

Türkiye Türkçesi ağızları üzerine hazırlanan çalışmaların başladığı XIX. yüzyılın ikinci yarısından içinde bulunduğumuz zaman dilimine kadar yerli ve yabancı olmak üzere birçok araştırmacı tarafından saha araştırmalarına dayanan ağız incelemeleri gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de hazırlanan ağız incelemeleri ise özellikle seksenli ve doksanlı yıllardan itibaren sayı ve nitelik açısından ivme kazanmıştır. Hazırlanan ağız çalışmalarının tamamı, sonraki aşamalar için yol gösterici niteliktedir. Ancak ağız incelemelerinde çeşitli sebeplere bağlı olarak Türkiye sınırları içindeki her yörenin ağız özellikleri üzerine hazırlanan çalışmalar özellikle nicelik bakımından dengeli değildir; bazı ağız yöreleri farklı zamanlarda farklı araştırmacılar tarafından birkaç defa incelenirken bazı yöreler için bu durum söz konusu değildir. Üzerine hazırlanan inceleme sayısı sınırlı ağızlardan biri de Doğu grubu ağızları içinde yer alan ve bugün Ardahan iline bağlı olan Çıldır merkez ağızıdır. Bu çalışmada daha önce tarafımızca hazırlanan bir yazıda ses bilgisi açısından ünlü ve ünsüz değişimleri ele alınan Çıldır ilçe merkezi ağızında ünsüzlerle ilgili benzeşme, ikizleşme, düşme ve türeme hadiselerine yer verilecektir. Çalışmada yer verilen örnekler, tarafımızca farklı tarihlerde yapılan saha araştırmalarına dayanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Çıldır, ağız, ses bilgisi, ses olayları.

SOME PHONETIC CONCEPTS (ASSIMILATION, DOUBLING, DELETION, AND EPENTHESIS) REGARDING THE CONSONANTS IN THE DIALECT OF CENTRAL ÇILDİR, ARDAHAN

Abstract

There have been dialect studies carried out by various Turkish and foreign researchers based on field research since the second half of the 19th century when studies were initiated on the dialects of Turkish as spoken in Turkey and to date. The dialect studies conducted in Turkey, on the other hand, gained speed in terms of quality and quantity, particularly in the 1980s and 1990s. All these dialect studies qualify as a guide for later stages. However, one cannot speak of consistency, especially concerning quality, when it comes to studies on the characteristics of the dialects of all the regions in Turkey due to various reasons; while the dialects of some regions are examined a couple of times by different researchers, the same

does not apply for other regions. The dialect of central Çıldır, Ardahan, which classifies under the Eastern group of dialects, is among the dialects to have been examined with a limited number of studies. This study is about consonant assimilation, doubling, deletion, and epenthesis in the dialect of central Çıldır which was also subject to another study by the author concerning phonetic consonant and vowel changes. The examples presented here derive from the field research carried out by the author on various dates.

Keywords: Çıldır, dialect, phonetics, acoustic phenomena.

Ø. Giriş:

Türkiye Türkçesi ağızları, sunduğu büyük malzeme dolayısıyla Türklük bilimi araştırmalarının başladığı zamandan bugüne kadar araştırmacıların ilgisini daima üzerinde tutmayı başarmış bir inceleme alanıdır. Özellikle Anadolu topraklarında farklı Türk boylarının tarihi süreç içindeki hareketliliği, Türkçenin ağızlarında ağız araştırmacıları için dikkat çekici veriler oluşmasını sağlamıştır. Bu durum, zaman ilerleyip araştırma imkânlarının artmasıyla birlikte nicelik ve nitelik açısından ağız incelemelerinin derecesini de yükseltmiştir. Ancak yeni çalışmaların yapılması, başlangıç ve takip eden dönemlerdeki ağız incelemelerinin önemini azaltmaz; aksine artırır ki bu tür araştırmalar çığır açıcı bir özelliğe sahiptirler. Zira kit olanaklarla, zor şartlar altında gerçekleştirilmişlerdir. Dolayısıyla her bilimsel inceleme alanında olduğu gibi ağız incelemelerinde de kadim araştırmalar öncelikli olarak dikkate alınmalıdır.

Türkiye Türkçesi ağızları üzerine hazırlanan çalışmalar, genellikle geniş bir araştırma bölgesi üzerinde yoğunlaşan lisansüstü tezlerden oluşmaktadır. Bunun yanında daha dar bir bölge özelinde hazırlanan çalışmalar ile genel bir gramer konusunun farklı ağızlardaki durumunu ele alan akademik yayınlar (kitap, makale, bildiri) da söz konusudur. Bu çalışmada da benzer bir şekilde dar bir araştırma bölgesi olan Çıldır ilçe merkezi ağzındaki bazı ses olayları üzerinde durulmuştur.

Önceleri Kars iline bağlı olan Çıldır ilçesi, Ardahan'ın il olmasıyla birlikte bu şehre bağlanmıştır. İl merkezine 42 km uzaklıkta bulunan Çıldır, Ardahan şehir merkezinin doğusunda yer almaktadır. 1446 km²lik bir alanı kapsayan ilçenin batısında Ardahan; doğusunda Ermenistan; kuzey ve kuzeydoğusunda Gürcistan; güneyinde Kars'ın Arpaçay ilçesi ve kuzeybatısında Ardahan'ın bir başka ilçesi Hanak bulunmaktadır. Yüksek bir rakıma sahip olan (1880 m) Çıldır, kış aylarını oldukça sert soğuklarla ve bol kar yağışıyla geçirmektedir (Değe, 2003, s. I, 14-15).

Çıldır, ilçe merkezi ve köyleriyle ağız araştırmaları açısından dikkate değer bir araştırma sahasıdır. Çıldır'a bağlı köylerin büyük bölümünde Karapapak / Terekeme Türkleri yaşamaktadır. Ancak Çıldır merkez ağızı ses ve şekil bilgisi özellikleri itibarıyla Karapapak / Terekeme ağzından farklı özellikler sergileyebilmektedir (Güneş, 2014, s. 17-18).

Türkiye Türkçesi ağızlarıyla ilgili çeşitli tasnifler hazırlanmıştır. Söz konusu sınıflandırma çalışmaları içinde en çok başvurulan kaynaklar arasında ilk sırada Karahan'ın *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması* (1996) adlı eseri gelmektedir.

Karahan, Anadolu ağızlarını Doğu, Batı ve Kuzeydoğu olmak üzere üç ana bölgeye ayırmıştır (Karahan, 2011, s. 1-2). Bu sınıflandırmada Çıldır ilçesi Doğu grubuna bağlı ikinci alt grup içinde değerlendirilmiştir. Bu grubun yedinci alt başlığı "Kars Azerileri ve Terekemeleri Ağızı" adını taşımaktadır (Karahan, 2011, s. 96). Çıldır ilçesine bağlı köylerin büyük bölümü Karapapak / Terekeme olmakla birlikte, Çıldır merkez ağzının genel yapısı farklı özellikler sergileyerek başka ağız yöreleriyle yakın özellikler sergilemektedir. Ercilasun (2002, s. 32-33),

Ardahan ve Posof yerlilerinin Ardahan, Hanak, Posof, Çıldır merkez, Çıldır'a bağlı Kurtkale, Yıldırımtepe, Kuzukaya, Kaşlıkaya, Kotanlı ve Doğankaya köyleriyle Göle ilçesinin kuzeyinde kalan bazı köylerde yaşadıklarını, Kars yerli ağzından ayrı özellikler taşıyan Ardahan - Posof yerli ağzının Erzurum'un Oltu ve Olur ilçelerine kadar uzandığını, dolayısıyla Çıldır merkez ağzının da içinde yer aldığı Ardahan - Posof yerli ağzının, Erzurum ili Ağızları ile Kars yerli ağzı arasında geçiş bölgesi olduğunu belirtmiştir.

Türkiye Türkçesi ağızları içinde değerlendirilen Doğu grubu ağızlarının önemli bir bölümünde Azerbaycan Türkçesinin etkisi görülür. Bu etkiyi, Kars ili ve çevresinde yaşayan ağızlarda da görmek mümkündür. Dolayısıyla Çıldır ilçesi ile Azerbaycan Türkçesi ağızlarının yakınlığı da dikkate değerdir (Güneş, 2014, s. 18).

Azerbaycan Türkçesi ağızları, hazırlanan tasnif çalışmalarında Doğu, Batı, Kuzey ve Güney olmak üzere dört gruba ayrılarak ele alınmaktadır (Şireliyev, 1962, s. 16-17). Söz konusu ağız grupları incelendiğinde Çıldır ile en yakın bağı, Batı grubu ağızları ile kurmak mümkündür. Ancak Azerbaycan Türkçesinin Batı grubu ağızlarının genel özellikleri ile karşılaştırıldığında hem Çıldır hem de Borçalı'daki Karapapak / Terekeme Türklerinin ağız özellikleri birbirine oldukça yakındır. Ancak her iki yöredeki Karapapak / Terekeme ağzı, Çıldır ilçe merkezi ağzından farklı özellikler sergileyebilmektedir (Güneş, 2014, s. 19).

Bu çalışmada daha önce ses bilgisi açısından ünlü ve ünsüz değişimleri ele alınan Çıldır ilçe merkezi ağzında tespit edilen ünsüzlerdeki benzeşme, ikizleşme, düşme ve türeme hadiselerine yer verilmiştir.

1. Ünsüz Benzeşmeleri:

Dil bilgisi araştırmalarında genellikle “ünsüz benzeşmesi”; bunun yanında “ünsüz benzeştirmesi” veya “ünsüz benzetmesi” adlarıyla da anılan ve kullanılan ses olayı, bir sesin çıkış yeri ya da biçimi açısından bir başka sese benzer ya da eş duruma getirilmesidir (Aksan, 2000, s. 48). Ünsüz benzeşmeleri, benzeşmenin derecesine göre tam ve yarı; benzeşmenin yerine / yönüne göre ilerleyici ve gerileyici; benzeşen seslerin yakın ve uzaklığına göre ise yakın ve uzak benzeşme şeklinde ele alınmaktadır. Bu çalışmada da ünsüz benzeşmesi konusu, belirtilen başlıklar esasında değerlendirilecektir.

1.1. İlerleyici Benzeşme:

İlerleyici benzeşme, kelime içinde yan yana bulunan ünsüzlerden öncekinin kendisinden sonrakini etkileyerek boğumlanma niteliği bakımından kısmen veya tamamen kendisine benzetmesi olayıdır (Korkmaz, 2007, s. 128). İlerleyici benzeşme, kendi içinde “ilerleyici tam benzeşme” ve “ilerleyici yarı benzeşme” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

1.1.1. İlerleyici Tam Benzeşme:

Tam benzeşme, bir kelimedede yan yana veya aralıklı bulunan seslerden birinin diğerini boğumlanma noktası veya niteliği bakımından kendisine tam olarak benzetmesi olayıdır (Korkmaz, 2007, s. 207). Çıldır merkez ağzında tarafımızca derlenen metinler incelendiğinde ilerleyici benzeşme örneklerinin daha çok “tam benzeşme” şeklinde gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bu tür benzeşme olayında benzeten sesler içinde tespit edilen en baskın örnek “n” ünsüzüyle ilgilidir. Benzeyen sesler açısından ise “l” ve “d” ünsüzlerinin çok sayıda örnekte görüldüğü tespit edilmiştir. Bir başka deyişle yöre ağzında tespit edilen ilerleyici tam benzeşmede nl > nn ve nd > nn şeklinde bir değişme söz konusudur. Aşağıda yöre ağzında tespit edilen ilerleyici tam benzeşmeyi gösteren örneklerden bazılarına yer verilmiştir:

nl > nn

onnar (onlar), şirinner (şirinler), annadêm (anlatayım), bunnarın (bunların), nişannadıh (nişanladık).

nd > nn

onnan (ondan), kottannan (kotandan: pulluktan), üsdünnen (üstünden), şënniyhden (şenlikten), dedennen (dedenden).

1.1.2. İlerleyici Yarı Benzeşme:

Yarı benzeşme, bir kelimedeki yan yana ve aralıklı olarak bulunan seslerden birinin ötekisini boğumlanma özellikleri bakımından kısmen kendisine benzetmesi olayıdır (Korkmaz, 2007, s. 241). Çıldır merkez ağzında ilerleyici yarı benzeşme örneklerinin sayısı, tam benzeşme kadar değildir. Tarafımızca derlenen metinlerden elde edilen sınırlı sayıda örnekte *sl > sd*, *şl > şd*, *zl > zd* şeklinde bir ilerleyici yarı benzeşme seyrinin olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda tespit edilen örneklere yer verilmiştir:

sl > sd

sesdedim (sesledim: çağırdım).

şl > şd

gëydirmişder (giydirmişler).

zl > zd

bizderin (bizlerin).

1.2. Gerileyici Benzeşme:

Gerileyici benzeşme, kelime içinde önce gelen sesin, sonraki sese boğumlanma niteliği bakımından kısmen veya bütünüyle benzeşmesi; sonraki sesin geriye doğru etki yaparak önceki sesi kısmen veya bütünüyle kendisine benzetmesidir (Korkmaz, 2007, s. 105). Gerileyici ünsüz benzeşmesi de tam ve yarı benzeşme şeklinde iki alt başlığa ayrılarak değerlendirilmektedir.

1.2.1. Gerileyici Tam Benzeşme:

Yöre ağzında tespit edilen gerileyici benzeşme örneklerinin büyük bölümü tam benzeşmelerden oluşmaktadır. Bu benzeşmede örneklerin ağırlıklı kısmı *nm > mm* değişmesinden ibarettir. Bunun yanı sıra *nm > mm* benzeşmesi kadar olmamakla birlikte *ts > ss*, *nl > ll* ve *tl > ll* benzeşmeleri de mevcuttur. Aşağıda, tespit edilen gerileyici tam ünsüz benzeşmesi örneklerine yer verilmiştir:

nm > mm

evlemmiş (evlenmiş), beyemmedi (beğenmedi), beyemmiş (beğenmiş), toplamış (toplanmış), evlemmemiz (evlenmemiz), hilallammış (hilallenmiş), güvemme (güvenme); ğızım_mızın (kızın mızın), düyüm_millet (düğün millet).

ts > ss

ëssin (etsin), düzelssin (düzeltsin).

nl > ll

ğarahallıdan (karahanlıdan).

tl > ll

çatafallıydı (şatafatlıydı).

1.2.2. Gerileyici Yarı Benzeşme:

Çalışmaya konu olan yörede gerileyici yarı benzeşme örnekleri genellikle art arda gelen kelimelerde ikinci kelimenin ilk sesinin dudak ünsüzü olduğu durumlarda gerçekleşmektedir. Aşağıda verilen iki örnekte de “b” ünsüzünün “n” ünsüzünü, bir başka dudak ünsüzü olan “m” ünsüzüne dönüştürmesi söz konusudur. Dolayısıyla nb > mb şeklinde bir benzeşme söz konusudur:

nb > mb

bem_burada (ben burada), om_bêş (on beş).

1.3. Uzak Benzeşme:

Bir kelimedeki yan yana bulunmayan iki ünsüzün çeşitli sebeplerle birbirini etkilemesi olayı uzak benzeşme şeklinde adlandırılmaktadır. Yöre ağzına ait tarafımızca yapılan derlemelerde bu tür benzeşme hadisesine dair tek tip örnekler tespit edilebilmiştir. Söz konusu örneklerde kelime sonundaki “n” ünsüzü, son hecenin başındaki “l” ünsüzünü kendisine dönüştürmüştür:

valiyen (valiylen < valiyle), kişiyen (kişiylen < kişiyle), neneynen (nineylen < nineyle).

2. Ünsüz İkizleşmeleri:

Ünsüz ikizleşmesi, bir gramer birliğinde bir ünsüzün iki defa söylenmesidir (Ergin, 2002, s. 52). Çıldır merkez ağzında tespit edilen ünsüz ikizleşmelerinin büyük bölümü, ünsüz benzeşmelerinden kaynaklanan ikizleşmelerdir. Bunun yanında vurguya bağlı olarak veya bazı alıntı kelimelerin söyleniş biçiminden kaynaklanan ikizleşmeler görülebilmektedir.

onnar (onlar), üsdünnen (üstünden), beyemmedi (beğenmedi), toplamış (toplanmış), êssin (etsin); aşşağı (aşağı), yeddi; illaç (ilaç).

3. Ünsüz Düşmeleri:

Ünsüz düşmesi, kelime içinde (bir ünsüzden önce), kelime sonunda veya kaynaşma olayı ile iç seste r, n, l gibi akıcı ve sızıcı ünsüzler ile y, g, ğ, k, h gibi ünlüleşme ve sızıcılaşarak erime özelliği taşıyan ünsüzlerin kaybolması olayıdır (Korkmaz, 2007, s. 231). Çalışmaya konu olan yöre ağzında genellikle “y” ünsüzünün; bunun yanında “r”, “l”, “h”, “n”, “t”, “d”, “k” ünsüzlerinin kelime bünyesinden düştükleri görülmektedir.

bi şê (bir şey), üzünü (yüzünü), üzük (yüzük), böle (böyle);

nasî (nasıl), boşatdıĥ (boşalttık), kaĥdıĥı (kalktığı);

bi (bir), sepmek (serpmek);

êç (hiç);

sora (sonra);

ĥızmekârimız (hizmetkârimız);

yanınan (yanından);

bölü_kalemimde (bölük kalemimde).

Bunlara ek olarak Çıldır merkez ağzında ikiz ünsüzlerin tekleşmesi olarak da değerlendirilebilecek şekilde, bazı Arapça kökenli kelimelerin orijinal biçimlerinde olduğu gibi çift ünsüzle değil; tek ünsüzle seslendirilmesinden kaynaklı ünsüz düşmeleri de görülebilmektedir:

dükânlarını (dükkânlarını; *Ar. dukkân*), evel (evvel; *Ar. evvel*).

4. Ünsüz Türemeleri:

Ünsüz türemesi, kelime ön, iç ve son seslerinde, kelimenin aslında olmayan bir ünsüzün türemesi olayıdır (Korkmaz, 2007, s. 231). Çıldır merkez ağzında tespit edilen ünsüz türemesi olayında bağlaç olan “ile”nin ekleşmesi sırasında oluşan “n” ünsüzünün türemesi yaygın bir şekilde görülmektedir. Bunun yanında bazı Arapça kökenli kelimeleri Türkçe telaffuza uygun hâle getirme sırasında, ilgili kelimenin orijinal biçimlerinde olmayan seslerin telaffuz esnasında kelime bünyesinde dâhil edilmesinden dolayı ünsüz türemeleri görülebilmektedir:

kişiyen (kişiylen < kişiyile), neneynen (nineylen < nineyle);

illaç (ilaç; *Ar. ilāc*), şayirin (şairin; *Ar. şā'ir*), ğayda (kaide; *Ar. kā'ide*), duva (dua; *Ar. du'ā'*).

5. Sonuç:

Türkçenin var olduğu bütün sahalarda ağız çeşitliliği hem kültürel birikimin yüksek verimliliğini sunmakta hem de araştırmacılar için büyük ölçekli malzeme sunabilmektedir. Türkiye Türkçesi ağızları da söz konusu özellikleri fazlasıyla bünyesinde taşımaktadır. Ağız araştırmalarının sayı ve nitelikçe artmasıyla birlikte, yapılan incelemeler de genellikle dar bölgeler üzerine derinlemesine incelemelere dönüşmüştür. Bu manada çalışmaya konu olan serhat yöresi Çıldır da konumu ve nüfusu açısından bu özelliklere sahiptir.

Çıldır ağzına kendi içinde bakıldığında hâkim ağız, Karapapak / Terekeme ağzı olmakla birlikte, özellikle ilçe merkezinin ağız özelliklerinde belirtilen hâkim ağzın dışında farklı özellikler de görülebilmektedir. Özellikle Çıldır ağzı üzerine hazırlanan araştırmaların nispeten daha az olması nedeniyle bu çalışmada Çıldır ilçe merkezi ağzına ait benzeşme, ikizleşme, düşme ve türeme olayları gösterilmeye çalışılmıştır.

Buna göre; yöre ağzında tespit edilen ünsüz benzeşmeleri içinde en yaygın durum, ilerleyici ve gerileyici tam ünsüz benzeşmeleridir. İlerleyici benzeşmede $nl > nn$ ve $nd > nn$ şeklinde bir değişimin varlığı söz konusudur. Gerileyici tam benzeşmede ise $nm > mm$ ile birlikte $ts > ss$, $nl > ll$ ve $tl > ll$ benzeşmeleri mevcuttur.

Çıldır merkez ağzında tespit edilen ünsüz ikizleşmelerinin büyük bölümü, ünsüz benzeşmelerinden kaynaklanan ikizleşmelerdir. Ayrıca vurguya bağlı olarak veya yabancı kökenli bazı kelimelerin söyleniş biçiminden kaynaklanan ikizleşmeler de görülebilmektedir.

Ünsüz düşmesi hadisesiyle ilgili olmak üzere; çalışmaya konu olan yöre ağzında genellikle “y” ünsüzünün; bunun yanında “r”, “l”, “h”, “n”, “t”, “d” ünsüzlerinin kelime bünyesinden düştükleri görülmektedir.

Çıldır merkez ağzında tespit edilen ünsüz türemesi olayında bağlaç olan “ile”nin ekleşmesi sırasında oluşan “n” ünsüzünün türemesi yaygın bir şekilde görülmektedir.

Bu çalışmada sınırlı sayıda metin esasında incelenmeye çalışılan Çıldır merkez ağzı, sahip olduğu ses ve yapı bilgisel özellikleri ile söz varlığı açısından daha kapsamlı araştırmalar

için malzeme sunabilecek niteliktedir. Bu çalışmada, yöre ağzının söz konusu potansiyeline dikkat çekme amaçlı dar kapsamlı bir inceleme yapılmıştır. Dolayısıyla zaman içinde farklı bakış açılarıyla yöre ağzı üzerine inceleme yapacak olan araştırmacılara az da olsa katkıda bulunabilirse söz konusu çalışma amacına ulaşmış sayılacaktır.

Kaynaklar

- Aksan, D. (2000). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim II.* (3. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- Değ, A. (2003). *Çıldır ilçe merkezinin beşeri ve iktisadi coğrafyası.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ercilasun, A. B. (2002). *Kars ili ağızları.* (2. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- Ergin, M. (2002). *Türk dil bilgisi.* İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Güneş, B. (2014). Çıldır merkez ağzı üzerine. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 51, 17-34.
- Karahan, L. (2011). *Anadolu ağızlarının sınıflandırılması.* (2. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2007). *Gramer terimleri sözlüğü.* (3. Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- Şireliyev, M. (1962). *Azerbaycan diyalektologiyasının esasları.* Bakı: Azerbaycan Devlet Tedris - Pedagoji Edebiyatı Yayınları.

Örneklerde Kullanılan Çeviri Yazı İşaretleri

ê : e-i arası ünlü (kapalı e)

ĩ : normalden kısa ı ünlüsü

ġ : arka damak g sesi

ħ : arka damak sızıcı h sesi

ќ : ön damak k sesi (yalnız kalın ünlülerle hece kurduğu zaman)

ќ : arka damak k sesi

— : ulama işareti

Extended Abstract

There have been dialect studies carried out by various Turkish and foreign researchers based on field research since the second half of the 19th century when studies were initiated on the dialects of Turkish as spoken in Turkey and to date. The dialect studies conducted in Turkey, on the other hand, gained speed in terms of quality and quantity, particularly in the 1990s. All these dialect studies qualify as a guide for later stages. However, one cannot speak of consistency, especially concerning quality, when it comes to studies on the characteristics of the dialects of all the regions in Turkey due to various reasons; while the dialects of some regions are examined a couple of times by different researchers, the same does not apply for other regions. The dialect of central Çıldır, Ardahan, which classifies under the Eastern group of dialects, is among the dialects to have been examined with a limited number of studies. Since the dialect studies performed in Turkey consist mostly of postgraduate theses, geographical expanse, and population density are usually taken into consideration when choosing a region to study. In this sense, the center of Çıldır does not provide such a geographical expanse and

population density for there is a great amount of emigration in question. Therefore, the district has not become a subject on its own to dialect studies in the general sense. Previously a district of Kars, Çıldır changed status and became a part of Ardahan. The district is a notable field of research considering the district center and the villages. Holding 35 villages, Çıldır is mostly home to the Qarapapaq / Terekeme Turks dwelling in these villages. However, the dialect of central Çıldır may exhibit varying characteristics than those of the Qarapapaqs / Terekemes concerning phonetics and morphology.

The present study intends to reveal some of these varying qualities. Various classifications were made about the Turkish dialects of Turkey in different periods. Among these classifications, *The Classification of Anatolian Dialects* (in Turkish: *Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması*) by Leyla Karahan is among the most-referred books. In her work, Karahan analyzed Anatolian dialects by applying linguistic criteria and categorizing them under three main regions as the Eastern, Western and North-eastern dialects. In this classification, the dialect area of Çıldır, subject to this study, is categorized under the second sub-group of the Eastern group. The seventh sub-heading of this group is named *the Dialect of the Azerbaijanis and Terekemes of Kars*. Although a majority of the village population of Çıldır are Qarapapaqs / Terekemes, the dialect of central Çıldır may differ in terms of the general structure. Additionally, the Eastern group of the Turkish dialects of Turkey shows an influence of Azerbaijani Turkish. This is also evident from the dialects which are currently spoken in the districts and surrounding areas of Kars, Ardahan, and Iğdır. In this respect, it is also necessary to emphasize the affinity between the dialects of Çıldır, Ardahan, and Azerbaijani Turkish. This study is about consonant assimilation, doubling, deletion, and epenthesis in the dialect of central Çıldır which was also subject to another study by the author concerning phonetic consonant and vowel changes. The examples presented here derive from the field research carried out by the author on various dates.

